

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора,

Пузирьової Поліни Володимирівни

на дисертаційну роботу УСТИКА МИКИТИ ЄВГЕНОВИЧА

на тему: «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

В умовах глобалізації та швидких змін на ринку праці заклади вищої освіти (ЗВО) мають забезпечити високу конкурентоспроможність своїх освітніх послуг. Сталий розвиток ЗВО передбачає не тільки покращення якості навчання та наукових досліджень, але й сталу економічну модель, що дозволяє оптимізувати витрати та ресурси для досягнення цих цілей. Система вищої освіти потребує адаптації до змінюваних економічних реалій: скорочення бюджетного фінансування, необхідність пошуку альтернативних джерел доходів, зростання вимог до фінансової прозорості та ефективності використання ресурсів. Економічний механізм сталого розвитку має забезпечити збалансоване фінансування, враховуючи інтереси держави, здобувачів вищої освіти, викладачів та адміністрації.

Сталий розвиток закладів вищої освіти вимагає удосконалення механізмів міжнародної співпраці, залучення іноземних інвестицій, а також підвищення мобільності здобувачів освіти та викладачів. Врахування міжнародних стандартів і тенденцій розвитку вищої освіти є важливим елементом економічної стратегії закладів. Таким чином, тема дослідження є актуальною, оскільки визначає необхідність розробки ефективних економічних механізмів, які сприятимуть сталому розвитку закладів вищої освіти в умовах сучасних економічних викликів, забезпечуючи якісну освіту, інновації та високий рівень наукових досліджень.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження Устіка М.Є. виконано в рамках наукової теми кафедри смарт-економіки Київського національного університету технологій та дизайну: «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві (реєстраційний номер 0121U114581), в межах якої автором розроблено науково-методичний підхід щодо формування моделі взаємозв'язку між концепціями сталого розвитку сучасного університету та соціальною відповідальністю університету, згідно з якою університети повинні не лише забезпечувати якісну освіту, але й активно сприяти сталому розвитку суспільства через інновації, наукові дослідження та відповідальне використання ресурсів, інтегрувати принципи сталого розвитку в свою діяльність, формувати у студентів відповідальне ставлення до екології та соціальних проблем, а також готувати фахівців, які будуть здатні ефективно вирішувати актуальні проблеми глобалізації та стійкості.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційна робота Устіка М. Є., її зміст та структура викладення основних наукових положень свідчать про високий науковий стиль та повну завершеність наукового дослідження, в якому вирішено поставлене автором актуальне наукове завдання.

Сукупність використаної інформаційної бази, її аналіз, обробка та сприйняття, а також узагальнення та систематизація на основі комплексного застосування загальнонаукових та спеціальних методів, дозволили автору забезпечити наукову достовірність, логічну інтерпретацію результатів дисертаційної роботи, обґрунтованість практичних висновків і рекомендацій.

Основні результати дисертаційного дослідження Устіка М. Є. є обґрунтованими в повній мірі, оскільки вони спираються на низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження економічних явищ та процесів.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується практичним використанням широкого кола методів серед яких: діалектичний та абстрактно-логічний методи; метод порівняння та стратегічного аналізу; кореляційно-регресійний аналіз та метод моделювання.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій результатів дисертаційного дослідження Устіка М. Є. також підтверджується у процесі апробації на міжнародних науково-практичних конференціях та публікаціями у фахових наукових виданнях України.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

За структурою, своїм змістом та оформленням дисертаційне дослідження здобувача повністю відповідає існуючим чинним вимогам. Структура дисертаційної роботи відзначається логічністю, чіткістю та послідовністю, що полегшує сприйняття матеріалу. Представлені та винесені на захист наукові положення належно обґрунтовані, а достовірність розроблених теоретичних та науково-практичних положень дисертації підтверджена їхнім впровадженням в практичну діяльність.

Дисертаційна робота Устіка М. Є. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 219 сторінок друкованого тексту, з них обсяг основного тексту 179 сторінки. Матеріали дисертації містять 22 рисунки, 29 таблиць, 9 додатків, бібліографічний список літературних джерел налічують 148 найменувань.

У дисертаційній роботі узагальнено наявні теоретико-методологічні підходи до розуміння сутності, структури й функцій економічного механізму сталого розвитку ЗВО, а також розроблено науково-обґрунтовані рекомендації прикладного характеру щодо його формування, впровадження та вдосконалення в умовах динамічних трансформацій соціально-економічного середовища.

В результаті проведеного комплексного дослідження процесів сталого розвитку ЗВО (взаємозв'язку економічної, екологічної та соціальної складових

сталого розвитку), визначено ключові бар'єри та ризики, а також запропоновано стратегічні напрями підвищення стійкості та конкурентоспроможності ЗВО в довгостроковій перспективі.

Автором розроблено та запропоновано науково-практичні підходи до вдосконалення управлінських рішень у сфері забезпечення сталого функціонування та розвитку ЗВО.

За результатами проведеного дослідження та стратегічного аналізу впливу зовнішнього середовища на сталий розвиток ЗВО сформовано рамку та обґрунтовано модель сталої екосистеми, а також запропоновано вектор удосконалення економічного механізму сталого розвитку ЗВО у повосенному відновленні України, в рамках якого вперше розроблено інноваційний алгоритм реалізації економічного механізму сталого розвитку ЗВО, перевагами якого є його універсальність, тобто можливість використання ЗВО різних форм власності та в якому містяться всі складові, що забезпечують високий рівень управління, мають місце нові підходи до розробки стратегії (на основі моніторингу), використовуються науково обґрунтовані підходи до прийняття управлінських рішень.

Заслуговує на увагу визначення автора щодо політики управління розвитком університетської освіти України в контексті сталого розвитку – комплексна діяльність держави в освітній сфері, метою якої є створення законодавчих передумов та виконавчих ініціатив для інтеграції країни в європейську освітню спільноту, що досягається через приведення національних освітніх стандартів, програм та процедур у відповідність з європейськими вимогами, та, на відміну від існуючих, враховує всі аспекти формування та реалізації євроінтеграційної політики розвитку університетів, що дозволяє комплексно сформувати платформу для цієї політики та ефективно реалізувати програми розвитку в умовах євроінтеграції.

Особливо цінним є в роботі представлений науково-методичний підхід до моделювання сталої екосистеми ЗВО України, що поєднує інфраструктурні інновації, освітні та наукові досягнення, ефективне управління ресурсами і

соціальну відповідальність та, на відміну від існуючих, усуває прогалину в розумінні динаміки, пов'язаної з нелінійним розвитком університетської екосистеми, що може бути спричинена соціальними та економічними змінами в існуючих умовах функціонування, а також є застосованою в умовах післявоєнного відновлення.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження.

Результати наукового дослідження сприяють вирішенню важливого наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні економічного механізму сталого розвитку ЗВО на основі формування сталої екосистеми університету, що дозволяє не лише забезпечити економічну ефективність діяльності ЗВО, а й підвищити їхню соціальну відповідальність, екологічну чутливість та здатність адаптуватися до викликів глобального середовища. Найбільш суттєвими результатами, які розкривають наукову новизну дисертації, є:

уперше:

– запропоновано інноваційний підхід до формування алгоритму реалізації стратегії сталого розвитку закладів вищої освіти, який вирізняється в частині синергетичного поєднання основних елементів економічного механізму, що дозволило сформулювати принципово новий спосіб стратегічного планування, спрогнозувати можливі небезпеки впливу зовнішнього середовища та прийняти ефективні управлінські рішення, які забезпечать підвищення ефективності функціонування закладів вищої освіти та сприятимуть їх сталому розвитку.

удосконалено:

– науково-методичний підхід до формування моделі взаємозв'язку між концепціями сталого розвитку сучасного університету та соціальною відповідальністю університету, відмінність якого від вже існуючих полягає у використанні підходу, згідно з яким університети повинні не лише забезпечувати якісну освіту, але й активно сприяти сталому розвитку

суспільства через інновації, наукові дослідження та відповідальне використання ресурсів, інтегрувати принципи сталого розвитку в свою діяльність, формувати у студентів відповідальне ставлення до екології та соціальних проблем, а також готувати фахівців, які будуть здатні ефективно вирішувати актуальні проблеми глобалізації та стійкості;

- науковий підхід до створення сталої екосистеми ЗВО України, який, на відміну від наявних, представлено у вигляді ментальної карти, яка серед завдань у довгостроковій перспективі передбачає збереження інфраструктури та людського капіталу в університетах України, організаційну підготовку до розширення масштабів університетської діяльності на етапі повоєнного відновлення, з урахуванням екологічних стандартів, розробку базових програм і проектів з інтеграцією концепції смарт-кампусів та екокампусів, орієнтуючись на сталий розвиток і екологічну відповідальність, оптимізацію роботи державних органів, що регулюють вищу освіту та наукову діяльність, з урахуванням екологічних ініціатив, та відрізняється від існуючих дорожніх карт інтеграцією екологічних ініціатив на всіх рівнях та концентрацією на структурній деталізації формування сталої екосистеми ЗВО України;

- науково-методичний підхід до моделювання сталої екосистеми ЗВО України, що поєднує інфраструктурні інновації, освітні та наукові досягнення, ефективне управління ресурсами і соціальну відповідальність та, на відміну від існуючих, усуває прогалину в розумінні динаміки, пов'язаної з нелінійним розвитком університетської екосистеми, що може бути спричинена соціальними та економічними змінами в існуючих умовах функціонування, а також є застосованою в умовах післявоєнного відновлення.

дістали подальшого розвитку:

- вихідні теоретичні положення щодо визначення «смарт-екокампус», яке, на відміну від існуючих, передбачає інтеграцію сучасних цифрових технологій та принципів сталого розвитку в освітнє середовище університету з метою підвищення ефективності управління, навчання, досліджень і збереження екологічної рівноваги;

– науково-методичний підхід до проведення SWOT-аналізу в частині математичного обґрунтування вибору стратегії за результатами паралельного якісного та кількісного аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності ЗВО, який, на відміну від попередніх наукових напрацювань, використовує геометричний матричний підхід до вибору стратегії серед існуючих альтернатив;

– науково-методичний підхід щодо рамкового формування сталої екосистеми ЗВО, яка, з позиції автора, є стратегічною структурою, та, на відміну від існуючих, визначає складові та інструменти, необхідні для формування та функціонування екосистеми, що забезпечує сталий розвиток університетів у довгостроковій перспективі та включає в себе інтеграцію екологічних, соціальних, економічних та технологічних аспектів в управлінні університетами.

Практичне значення результатів дослідження.

Результати дисертаційного дослідження Устіка М. Є. повною мірою узагальнюють отримані автором найбільш наукові положення, і які доведено до рівня прикладних розробок та науково-методичних пропозицій і організаційно-методичних рекомендацій щодо розроблення економічного механізму сталого розвитку ЗВО та підтверджено: Університетом митної справи та фінансів – використано результати дисертаційного дослідження при формуванні і реалізації стратегії сталого розвитку та програми її реалізації (довідка від 20.02.2025 №13.1-33/02/20/1); ВНЗ «Національна академія управління» – наукові висновки і пропозиції використовуються в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Системне управління та інформаційні технології прийняття рішень», «Стратегічний менеджмент», «Управління науковими проектами та комерціалізація наукових досліджень» (акт від 04.03.2025).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

За результатами дослідження опубліковано 10 наукових праць, з них: 4 статті у фахових наукових виданнях України та 6 публікацій апробаційного характеру у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій, який належить автору, становить 2,4 д. а.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності.

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності. Устїк М. Є. дотримувався академічної доброчесності та норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Дисертаційне дослідження Устїка М. Є. в цілому є позитивним, проте робота не позбавлена певних дискусійних положень та зауважень:

1. В першому розділі при дослідженні інтеграції соціальної відповідальності у діяльність закладів вищої освіти в контексті сталого розвитку автор недостатньо чітко описав як створення соціально відповідальних ЗВО безпосередньо пов'язано із реалізацією концепції сталого розвитку (стор. 45-50).

2. В п. 1.3. автором було досліджено елементи економічного механізму забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти, проте не зовсім чітко

зрозуміло місце інноваційної економіки та трансферу технологій в цьому процесі.

3. В п. 2.2. автором було наведено узагальнення інформації та відображення структури контенту у звітності ЗВО зі сталого розвитку, проте потребує більше уваги алгоритм процесу реалізації досягнення конкретної цілі сталого розвитку у відповідних часових циклах (стор. 85-87).

4. В третьому розділі дисертаційної роботи було досліджено стратегічне управління фінансовими ресурсами як процес, який дає можливість фінансовим працівникам здійснювати довгострокове управління, визначаючи особливі наміри діяльності, у формуванні та опрацюванні стратегії для їх досягнення, беручи до уваги всі релевантні та нерелевантні зовнішні та внутрішні вихідні дані, які постійно вдосконалюються і змінюються, проте автором не наведено ефект від стратегічного управління для ЗВО (стор. 123-125).

5. В п.3.3. автором запропоновано ментальну карту створення сталої екосистеми ЗВО України, яка показує, як різні аспекти сталого розвитку можуть взаємодіяти, забезпечуючи створення стійкої, ефективної та соціально відповідальної екосистеми вищої освіти в Україні, проте недосить чітко прописано мету створення такої карти (157-162).

В цілому, наведені зауваження носять рекомендаційний характер та не знижують загальної теоретично-практичної цінності і позитивної оцінки роботи здобувача. Дисертаційне дослідження характеризується повнотою викладання матеріалу, комплексністю, логічністю та послідовністю вирішених завдань, містить обґрунтовані рекомендації та практичну цінність результатів.

Загальні висновки та оцінка дисертації.

Дисертаційна робота Устіка Микити Євгеновича на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти» є повністю завершеним, самостійним, комплексним науковим дослідженням, яке виконано на актуальну тему і на високому теоретико-методичному рівні, у межах якого автор здійснив всебічне узагальнення наявних теоретико-методологічних підходів до

розуміння сутності, структури й функцій економічного механізму сталого розвитку ЗВО, а також розробив науково-обґрунтовані рекомендації прикладного характеру щодо його формування, впровадження та вдосконалення в умовах динамічних трансформацій соціально-економічного середовища.

Рівень дисертаційної роботи переконливо демонструє високий кваліфікаційний рівень здобувача і відповідну якість проведеного ним дослідження.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 051 «Економіка».

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Устік Микита Євгенович, автор дисертаційної роботи на тему «Економічний механізм сталого розвитку закладів вищої освіти» заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

РЕЦЕНЗЕНТ:

**доктор економічних наук, професор,
доцент кафедри смарт-економіки,
Навчально-наукового інституту
права та сучасних технологій,
Київського національного університету
технологій та дизайну**

Поліна ПУЗИРЬОВА

